

TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ NİTELİK YÖNÜNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF TURKISH TEXTBOOKS IN TERMS OF QUALITY

Atilla DİLEKÇİ¹

ÖZ: Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitapları hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasına göre yürütülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile 15 Türkçe öğretmeninden veriler toplanmıştır. Veriler içerik analizine göre değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda Türkçe öğretmenleri, ders kitaplarının tam olarak programın amaç ve kazanımlarına uygun hazırlanmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre ders kitaplarında kullanılan metinler nitelik olarak yetersiz ve öğrencilerin ilgisini çekmemektedir. Etkinlikler sıradan ve birbirinin tekrarı olabilmektedir. Sözcük çalışmaları bakıldığında deyim ve atasözü öğretimi için etkinlikler yetersizdir. Etkinlikler öğrenciyi çok yönlü geliştirmekten uzaktır. Etkinlikler öğrencilerin etkin katılımını sağlayacak şekilde hazırlanmalı, anlama ve anlatma becerilerinin bütününe yeterli ve dengeli yer verilmelidir. Ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin çeşitliliği artırılmalıdır. Kitaplardaki görsel unsurlar öğrencilerin gelişim düzeyleri dikkate alınarak kullanılmalıdır. Öğretim programına uygun olarak kitaptaki metin, etkinlik, sözcük, ölçme ve değerlendirme, görsel unsurların okullarda kitapları kullanan öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde geliştirilmesi önerilmiştir. Öğretmenlerin isteklerine göre kitapların hazırlanması, öğrencilerin dil becerilerinin gelişimini sağlayacaktır.

Anahtar sözcükler: Türkçe ders kitapları, metin, etkinlikler, sözcük

ABSTRACT: This paper investigated Turkish teachers' views of Turkish textbooks. This was a case study, which is a qualitative research method. The sample consisted of 15 Turkish teachers. Data were collected using a semi-structured interview questionnaire. The data were analyzed using content analysis. Participants stated that the textbooks did not fully serve the objectives and learning outcomes of the curriculum. They noted that the textbooks were full of low-quality texts that did not appeal to students. They considered the activities in the textbooks ordinary and similar. Vocabulary activities failed to teach idioms and proverbs. The activities fell short of helping students develop skills. The activities should promote student engagement and focus on each comprehension and expression skill adequately. There should be more measurement and evaluation activities. The visual elements in the textbooks should be appropriate for students. Participants suggested that authorities consult with teachers when developing the texts, activities, vocabulary, measurement and evaluation tools, and visual elements in textbooks. Textbooks that respond to teachers' wants and needs are more likely to help students develop language skills.

Keywords: Turkish textbooks, text, activities, vocabulary

Bu makaleye atf vermek için:

Dilekçi, A. (2022). Türkçe ders kitaplarının nitelik yönünden değerlendirilmesi, *Trakya Eğitim Dergisi*, cilt(sayı), pp-pp.

Cite this article as:

Dilekçi, A. (2022). Evaluation of Turkish textbooks in terms of quality. *Trakya Journal of Education*, cilt(sayı), pp-pp.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Different materials are used to teach students Turkish and help them develop language skills. Teachers and students often turn to Turkish textbooks both in the classroom and at home. Turkish textbooks play a key role in language education because they are widely and frequently used.

A textbook can be defined as an illustrated written and printed resource with texts and activities that fit the objectives of a curriculum. Turkish textbooks are popular tools used in language education. They are easily accessible and practical tools tailored to teachers' and students' needs.

¹ Dr, Bolu Milli Eğitim Müdürlüğü, Bolu/Türkiye, e-mail:dilekciatilla@gmail.com,ORCID: 0000-0001-5393-9570.

Turkish textbooks are an essential part of language acquisition. They should be appealing to teachers and students. In other words, they should have objectives and learning outcomes that fit the Turkish Curriculum as well as high-quality texts, various vocabulary activities, adequate assessment and evaluation tools, and attractive visual design. Holistic Turkish textbooks with those elements help both teachers and students achieve the objective of Turkish education.

Turkish textbooks are based on texts used to attain the learning outcomes of the curriculum. The texts in Turkish textbooks should be versatile. They should have textuality characteristics suitable for students' cognitive and affective levels and cultural norms. They should also promote value transfer and help students develop socialization skills.

Language proficiency is the ability to comprehend written, audio, and visual texts, speak and write effectively, and have mastery of basic vocabulary both in terms of quantity and quality. This can only be achieved by various and adequate vocabulary activities. To that end, vocabulary activities in textbooks should involve multiple methods and techniques, such as tag and stickers, photos and drawings, word and phrase cards, posters, explaining words with synonyms or antonyms, looking up in the dictionary, and filling in the blanks.

Physical features, design, and visuals are critical factors determining whether teachers and students can use textbooks to achieve learning outcomes. The physical features of a textbook are its colors, images, font size and style, size, weight, and printing and paper quality (Ayhan, 2010; Yalın, 1999). Visual designs that appeal to students' interests and levels help teachers deliver lectures according to target goals.

In this sense, Turkish textbooks are the embodiment of the curriculum. The higher the quality of Turkish textbooks, the better they are at helping teachers and students attain target goals and learning outcomes (Arslan & Engin, 2019). Teachers can provide the best feedback on Turkish textbooks because they are the ones using them in their lectures. Based on their feedback, we can determine whether Turkish textbooks meet quality standards, appeal to the objectives and learning outcomes of the Turkish curriculum, contain high-quality texts, vocabulary activities, and measurement and evaluation tools, and have an attractive design. We can use their opinions to improve those aspects. Therefore, this paper investigated what teachers thought about the Turkish textbooks they used in the 2020-2021 academic year.

This study focused on teachers' opinions to elicit information on the positive or negative aspects of the Turkish textbooks. The study had two objectives: (1) determining teachers' evaluations of the Turkish textbooks and (2) providing a guide for textbook developers.

Method

This paper was a qualitative case study investigating Turkish teachers' views of the Turkish textbooks. The sample consisted of 15 Turkish teachers of secondary school students (grades 5, 6, 7, and 8). Participants were recruited using criterion sampling, which is a purposive sampling technique. Data were collected using a semi-structured interview questionnaire consisting of open-ended questions.

The data were analyzed using content analysis. The data were grouped into themes and coded under related categories. The data were interpreted to elicit information on participants' views and recommendations regarding the Turkish textbooks.

For reliability, two experts evaluated the interviews and coded the data independently. Then, they compared the categories they developed. The intercoder reliability was .88. They discussed the items on which they disagreed and reached a consensus.

Findings

Participants stated that the textbooks did not fully serve the objectives and learning outcomes of the curriculum. They noted that the textbooks were full of low-quality texts that did not appeal to students. They considered the activities in the textbooks ordinary and similar. Vocabulary activities failed to teach idioms and proverbs. The activities fell short of helping students develop skills.

Discussion and Conclusion

Most participants stated that the Turkish textbooks agreed well with the learning outcomes of the curriculum. However, some participants noted that the textbooks were not entirely consistent with the curriculum and fell short of attaining its learning outcomes. Participants remarked that the textbooks kept changing because the curriculum was constantly revised, which was something negative. We can state that teachers have difficulty adapting to the curriculum and the textbooks because they are revised too often. Most participants considered the texts in the textbooks too long, dull, inadequate, and superficial. This is probably because the developers of the textbooks did not pay much attention to the contents of the texts. Participants also stated that the texts were not relatable enough and failed to touch upon students' problems. Texts should be age- and level-appropriate and contribute to cognitive and affective processes to attract students' attention and make teaching more interesting and effortless. Turkish textbooks should contain texts from contemporary literary works so that students can relate to them. Participants were in disagreement about the distribution of the genres of the texts in the Turkish textbooks. Therefore, textbook developers should take scientific data into account when determining the distribution of the genres of texts in textbooks depending on grade levels. Most participants evaluated the activities in the textbooks in a negative light. They stated that the activities were uninteresting, simple, and alike. Some participants noted that there were too many activities, whereas others found them too few and inadequate. The number of activities is beside the point. What is important is that activities should help students develop all language skills. Most participants evaluated the visual elements of the textbooks in a negative light. They stated that the visuals were inadequate, inappropriate for students, inconsistent with the themes-texts, and similar. Participants suggested that the Turkish textbooks have visual elements that are consistent with the texts, appealing, up-to-date, creative, and open and clear. The visual aspects of textbooks should be designed by experts based on students' levels.

GİRİŞ

Türkçenin öğretimi sürecinde ve öğrencilerin dil becerilerini geliştirme çalışmalarında çeşitli öğretim materyalleri tasarlanıp kullanılmaktadır. Türkçe ders kitapları hem sınıf ortamında hem evde sıklıkla öğretmen ve öğrenciler tarafından kullanılmaktadır. Yaygın ve sık kullanımı göz önüne alındığında dil eğitiminde önemli bir işlevi yerine getirmektedir.

Alanyazında ders kitaplarının aynı anlam alanını içeren farklı tanımları yapılmıştır. Güneş (2002), ders kitapları öğretim programına göre hazırlanan öğrenmeyi kolaylaştıran öğretim materyalleridir. Arı (2014) ders kitabını; öğrenciler için bilgi kaynağı, öğretmenler için kılavuz ve eğitimin temel materyali olarak tanımlamıştır. Çeçen ve Çiftçi (2007)'e göre ders kitabı, öğretim programlarının kazanımları doğrultusunda ve öğrencilerin gelişimsel özellikleri göz önünde bulundurularak hazırlanan, metinlerden ve çeşitli içeriklerden oluşan basılı eğitim aracıdır. Söz konusu tanımlardan hareketle ders kitapları için şöyle bir genel tanım yapılabilir: Ders kitabı program amaçlarına uygun, metin ve etkinlikleri içeren, görsellerle desteklenmiş, yazılı ve basılı kaynaklardır.

Dil eğitiminde Türkçe ders kitapları en çok tercih edilen öğretim materyalleridir. Bu öğretim aracı, kolay ulaşılabilir ve kullanışlı olduğundan öğretmen ve öğrenciler arasında kullanılan en yaygın öğretim aracıdır (Bağcı ve Ünal, 2013; Demirel ve Kiroğlu, 2005; Evin ve Kafadar, 2004; Güneş, 2002; Hesapçioğlu, 2008; Keser, 2004; Kılıç ve Seven, 2003; Semerci, 2004).

Öğretmenlerin öğretim sürecinde ders kitaplarını yoğun kullanmalarının nedeni ders işleme sürecine hâkimiyetlerini artırmasıdır. Bu durum öğretmenlerin kendilerini rahat hissetmesini sağlamaktadır. Bunun yanında ders kitaplarının kullanımı öğrencilerin dersi takip etmelerini kolaylaştırmaktadır (Baldan, 2009).

Öğrenme süreçlerinin temel öğretim aracı olan ders kitaplarının; Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın amaç ve kazanımlarına uygunluğu, metinlerin niteliği, etkinliklerin çeşitliliği, ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin yeterliliği, sözcükleri çalışmaları ve görsel tasarım açısından öğrencilerin ilgisini çekici bir şekilde hazırlanmalıdır. Dolayısıyla bu unsurlar çerçevesinde etkili hazırlanmış bütüncül bir ders kitabı aracılığıyla Türkçe eğitimi hedeflediği amaçlara ulaşılabilir. Ayrıca Türkçe ders kitapları dört dil becerisine göre yapılandırılmalıdır (Epçaçan ve Okçu, 2010). Türkçe ders kitapları öğretim programının öğrencilerde hedeflediği dil gelişimi için amaca uygun ve öğrencide istendik davranışları ortaya koyacak nitelikte olmalıdır. Ders kitapları hazırlanırken öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişim özellikleri dikkate alınmalı ve öğrenci hazırbulunuşlukları göz önünde tutulmalıdır (Çiftçi ve Çeçen, 2007).

Türkçe ders kitapları metinler üzerine kurgulanmıştır. Metinler üzerinden öğrencilerin dil becerileri geliştirilmektedir (Çoban ve Tabak, 2011). Metinler program kazanımlarına ulaşmak için birer araç konumundadır. Metinlerin; metinsellik özelliklerini taşıması, çocuğun bilişsel ve duyuşsal düzeyine

uygunluğu, değer aktarımını sağlaması, kültürel kurallara uygunluğu, öğrencilerin sosyalleşme becerilerini geliştirmesi gibi çok yönlü olması gerekir. Bunun için ders kitapları için metin seçiminin özenle yapılması gerekir. Çünkü metne göre etkinlikler tasarlanmakta, değer ve kültür aktarımı yapılmaktadır. Öğrenciler, nitelikli metinlerle etkileşim kurdukça dili doğru ve güzel kullanmayı öğrenmektedir (Sever, 2006). Bu nedenle öğrenciler; ana dilinin estetik ve doğru kullanımını yansıtan, kültür ve değer aktarımını içeren çeşitli metin türleri ile karşılaştırılmalıdır. Öğrencilerin dil ve düşünce dünyasına uygun metinler kendilerini ve çevreyi tanımalarını sağlayacak, anlama ve anlatma becerilerinin gelişimini destekleyecektir (Saltık, 2018).

Türkçe ders kitapları sözcüklerle oluşturulmuş öğretim araçlarıdır. Öğrenciye iletilen mesaj bu harf kümeleri üzerinden gerçekleşmektedir. Bu nedenle ders kitaplarındaki sözcük ve sözcükler çalışmaları önemlidir. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde günlük yaşamda en sık kullanılan sözcüklerin yer alması ve sözcükler geliştirme çalışmaları ona göre hazırlanmalıdır. Sınıf düzeyine göre hedef sözcük öğretiminin belirlenerek öğretimin yapılması öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerini geliştirir

Dilde yetkin olmak, dille üretilen her türlü yazılı, işitsel ve görsel metni anlama gücüne ve konuşma ve yazma becerilerini etkili kullanabilmeye bağlıdır. Bu da hem nicelik hem nitelik olarak temel sözcüğe hâkimiyetle mümkündür. Bunun için sözcükler etkinliklerinin çeşitli ve yeterli olmasıyla ilgilidir. Bunu sağlamak için ders kitaplarındaki sözcük çalışmalarına yönelik çeşitli yöntem ve tekniklere yer verilmelidir. Sözcükler çalışmalarında farklı yöntem ve tekniklerden yararlanılmalıdır.

Türkçe ders kitaplarında yer alan önemli bir unsur da etkinliklerdir. Etkinlikler; öğrencilerin okuma, dinleme, konuşma, yazma dil becerilerini ve eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanan çalışmalardır. Bu çalışmalar; metne yönelik sorular, sözcük oyunları, bulmacalar, yazılı çalışmalar gibi çok çeşitli olabilmektedir. Nunan (2001)'a göre etkinlikler belli ölçütlere sahip olmalı, öğrencilerin dili anlama ve üretme becerilerini desteklemelidir. Çerçi (2016)'ye göre Türkçe dersi kitaplarındaki etkinlikler; kazanımlara yönelik olmalı, etkin katılımı desteklemeli, dil becerileri ve gerçek hayatla ilişkili olmalıdır. Ayrıca etkinlikler bilişsel süreçlere uygun tasarlanmalıdır (Ellis, 2003; Sarıkaya, 2019).

Türkçe dersin kitaplarında yer alan bir diğer unsur ölçme ve değerlendirme faaliyetleridir. Kitaplar bu ölçme işlevini daha çok tema sonu ölçme ve değerlendirme testleriyle gerçekleştirmektedir. Öğretmenin tanılayıcı ve biçimlendirici ölçme ve değerlendirme yapması ve buna göre öğretimi şekillendirmesi önemlidir. Öğretim süreci devam ederken öğrenci başarısını belirlemek öğretmenin, öğrenciye gerekli dönütü vermesini sağlayacaktır. Bu da öğrencilerin dil gelişimini etkileyecektir.

Geleneksel ve tamamlayıcı olmak üzere iki ana ölçme ve değerlendirme yaklaşımı vardır. Geleneksel ölçme yaklaşımları; klasik/açık uçlu sorular, kompozisyon, yazılı yoklama, çoktan seçmeli testler, doğru-yanlış testleri, boşluk doldurma testleri, eşleştirme testleri ve kısa cevaplı testlerdir. Tamamlayıcı yaklaşımlar ise gözlem, görüşme, puanlama ölçekleri, proje, performans değerlendirme, öz-akran-grup değerlendirme, yapılandırılmış grid, kavram haritası ve kelime ilişkilendirme testleridir (Çakan, 2008; Karatay ve Dilekçi, 2019). Türkçe ders kitaplarında geleneksel ölçme araçlarının daha çok yer aldığı bilinmektedir. Ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin nicelik ve nitelik bakımından yeterli ve çeşitli olması kitapların işlevselliğini artıracaktır.

Ders kitaplarının fiziksel özellikleri, tasarımı kitaplarda görsellerin kullanımı dersin amacına ulaşmasını etkileyen bir unsurdur. Ders kitaplarının şekil özellikleri arasında kitapta kullanılan renkler, görseller, yazı büyüklüğü, yazı tarzı, boyutu, ağırlığı, basım ve kâğıt kalitesi gibi özellikler yer alır (Ayhan, 2010; Yalın, 1999). MEB Talim ve Terbiye Kurumunca kitapların dış özelliklerinin belirlenen standartlara uygun olması zorunluluğu bulunmaktadır (Ünsal ve Güneş, 2004). Yine de kitapların tasarımı farklılıklar gösterebilmektedir. Kitaplardaki görsel tasarımlar öğrencilerin ilgi ve düzeylerine uygun olması dersin amacına uygun gerçekleşmesini etkileyen bir etmendir. Çünkü yazının görsel unsurlarla desteklenmesi öğrencilerin görsel duyarlarını da harekete geçirerek anlama ve öğrenme süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca görseller metinlerle ilişki içinde ve içerikle uyumlu olmalıdır (Levin ve Mayer, 1993). Ders kitaplarında görsellerin yetersiz olduğu alanyazında birçok araştırmada vurgulanmıştır (Akın, 2015; Ayhan, 2010; Batur, 2010; Duran, 2006; İnan Yıldız ve Baş, 2015; İşcan, 2004; İşcan ve Cımbız, 2018; Kayabekir, 2010; Kirbaş, Orhan ve Topal, 2012; Mazlum ve Mazlum, 2016; Sarıkaya, 2019; Yılmaz, 2005).

Türkçe ders kitaplarının nitelikli olması dersin amacına ulaşmasını sağlayacaktır (Arslan ve Engin, 2019). Türkçe ders kitaplarındaki; metinlerin niteliği, etkinliklerin çeşitliliği, ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin yeterliliği, sözcükler çalışmaları ve görsel tasarımlarının ilgi çekiciliği gibi pek çok etmen vardır. Bu kitapları okullarda sıklıkla kullanan öğretmenlerin görüşleri ve bu etmenlere yönelik önerilerinin ortaya konması önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarına yönelik olumlu ve olumsuz görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmenlerin değerlendirmeleri belirlenerek ders kitabı hazırlayıcılarına rehber bir çalışma ortaya koymak hedeflenmiştir.

Araştırmanın problem cümlesi

Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Alt problemler

1. Türkçe öğretmenleri ders kitaplarını 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre nasıl değerlendirmektedir? 2019 TDÖP'e göre Türkçe ders kitaplarında neler olmalıdır?
2. Türkçe öğretmenleri Türkçe ders kitaplarındaki metinleri nasıl değerlendirmektedir? Türkçe öğretmenlerine göre Türkçe ders kitaplarındaki metinler hangi özellikleri içermeli ve nasıl seçilmelidir?
3. Türkçe öğretmenleri Türkçe ders kitaplarındaki sözvarlığını ve sözvarlığı çalışmalarını nasıl değerlendirmektedir? Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki sözvarlığı ve sözvarlığı çalışmalarına yönelik önerileri nelerdir?
4. Türkçe öğretmenleri Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikleri nasıl değerlendirmektedir? Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklere yönelik önerileri nelerdir?
5. Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme faaliyetleri hakkında ne düşünmektedir? Türkçe öğretmenleri kitaplardaki ölçme ve değerlendirme faaliyetlerine yönelik önerileri nelerdir?
6. Türkçe öğretmenleri Türkçe ders kitaplarındaki görselleri nasıl değerlendirmektedir? Öğretmenlerin Türkçe ders kitaplarındaki görsellere yönelik önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Türkçe öğretmenlerinin ders kitapları ile ilgili görüşlerini belirlemek için nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Bu yöntem, bireylerin deneyimlerine dayanarak bağlama göre algılarını ve bunların altında yatan sebepleri derinlemesine sorgulamayı sağlar (Gillham, 2000). Bu yönüyle durum çalışmaları, olayları ya da olguları anlamaya ve açıklamaya dönük çabalar temelinde gelecekte uygulanacak politikalara, süreçlere ya da araştırmalara doğrudan yön verme özeliği de taşırlar (Merriam, 1990). Yıldırım ve Şimşek (2013)'in sistematik durum çalışması modeline göre; araştırma sorularının geliştirilmesi, araştırma alt sorularının geliştirilmesi, analiz birimin belirlenmesi, çalışılacak durumun belirlenmesi, araştırma katılımcılarının belirlenmesi, verilerin toplanarak alt problemlerle ilişkilendirilmesi, verilerin analizi, yorumlanması ve durumun raporlaştırılması izlencesine göre bu araştırma yürütülmüştür.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme göre seçilmiştir. Ölçüt örneklemede çalışma grubu konu ile ilgili belli niteliklere sahip kişilerden oluşturulur. Bu araştırma resmi ortaokullarda 5-8. sınıflarda öğretim hizmetlerini sürdüren 15 Türkçe öğretmeni ile yürütülmüştür. Türkçe öğretmenleriyle ilgili kişisel bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Çalışma grubuna ilişkin bilgiler

Kişisel Bilgiler	f	%
------------------	---	---

Cinsiyet	Kadın	11	73
	Erkek	4	27
Hizmet yılı	0-5 yıl	1	6
	6-10 yıl	3	20
	11-15 yıl	7	47
	16-20 yıl	4	27

Araştırma katılımcısı Türkçe öğretmenlerinin 11'i kadın, 4'ü erkektir. Hizmet yılı olarak öğretmenlerin 1'i 0-5 yıl, 3'ü 6-10 yıl, 7'si 11-15 yıl ve 4'ü 16-20 yıl mesleki deneyime sahiptir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın nitel yöntem ve desene uygun olarak veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde durum ile ilgili veri toplamak için görüşmede kullanılan sorular katılımcılara yönlendirilir. Bunun için alanında iki uzman, ders kitaplarıyla ilgili öğretmenlerin görüşlerini ortaya koyabilecekleri 13 soruluk form hazırlamıştır. Pilot uygulamadan sonra soru sayısı 12'ye düşürülmüştür.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin elde edilmesi için 8 farklı okuldan 15 öğretmen ile görüşülmüştür. Her bir öğretmen ile farklı zamanlarda okullarda bir araya gelinmiştir. Görüşmeler genellikle 30 dakika sürmüştür. Araştırma sürecinde öğretmenlerin sorulara verdikleri cevaplar yazılı olarak kaydedilmiştir. Görüşme formundaki açık uçlu sorulara verilen cevaplar içerik analizi ile çözümlenmiştir. İncelenen bu öğretmen görüşleri temalara ayrılarak sınıflandırılmıştır. Veriler, ilgili kategoriler altında kodlanmış ve yorumlanmıştır. Böylelikle öğretmenlerin ortaya koyduğu görüşlere göre öğretmenlerin ders kitaplarına yönelik değerlendirmeleri ve önerileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Nitel bir araştırmada verilerin detaylı raporlanması ve araştırmacının sonuca nasıl ulaştığını detaylı açıklaması geçerliğin en önemli ölçütlerinden biridir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmanın geçerliğinin sağlanması için veriler detaylı bir şekilde kaydedilmiş ve araştırmada ulaşılan sonuçlar açıklanmıştır.

Araştırmada güvenilirlik için iki alan uzmanı birbirinden bağımsız olarak verileri çözümlemiştir. Uzmanlar ayrı ayrı olarak kodlara ulaşmıştır. Ardından uzmanların belirledikleri kodlara ilişkin kategoriler karşılaştırılmıştır. Kodlayıcılar arası uyum yüzdesi .88 olarak hesaplanmıştır. Uzmanlar, uzlaşılmayan verileri tekrar değerlendirmiş ve görüş birliğine ulaşmışlardır.

Araştırmanın Etik İzinleri

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 01.02.2021 tarihli 2021/01 toplantısında 2021/14 protokol numaralı başvuru araştırma izin isteği onaylanmış, ardından araştırma sürecine başlanmıştır. Araştırma sürecinde etik kurallara uyulmuş ve ilgili kurumlardan gerekli izinler alınmıştır. Katılımcılara bilgilendirilmiş, gönüllü olur/onam formu imzalatılmıştır.

BULGULAR

Her bir araştırma problemi için elde edilen veriler analiz edilmiş, tablo hâline getirilmiş, sıklık ve yüzdelikleri gösterilmiştir. Ardından temalarla ilgili öğretmen görüşlerinden alıntılar verilmiştir.

1. Problem: Bu problem için öğretmenlerin 2019 TDÖP'e göre ders kitapları değerlendirmelerinden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin ders kitaplarının Türkçe dersi öğretim programına göre değerlendirmeleri Tablo 2'de ve programa göre kitaplarda bulunması gereken nitelikler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 2.

Ders kitaplarının Türkçe dersi öğretim programına göre değerlendirilmesi

Temalar	Katılımcılar	n	N	%
---------	--------------	---	---	---

1. Program kazanımlarına uygundur.	K _{1, 2, 4, 6, 7, 10, 12, 14, 15}	9	15	60
2. Etkinlikler programın kazanımlarına ulaşılmasında yetersizdir.	K _{2, 3, 13}	3	15	20
3. Kitaplar programa uygunluk göstermede yetersizdir.	K ₃	1	15	7
4. Tek başına yeterli bir kaynak değildir.	K ₆	1	15	7
5. Kitaplar ve program sık değişiyor.	K ₁₃	1	15	7

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarının Türkçe dersi öğretim programına göre değerlendirilmesine ilişkin görüşleri 5 temada toplanmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 9'u kitapların program kazanımlarına uygun, 3'ü etkinliklerin kazanımlara ulaşılmasında yetersiz, 1'i kitaplar programa uygunluk göstermede yetersiz, 1'i tek başına yeterli bir kaynak olmadığı ve 1'i kitapların ve programın sık değiştiğini ifade etmiştir.

Uygulamaya katılan 9 öğretmen, “2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın amaç ve kazanımlarına uygun (K₆), Kazanımların karşılandığını düşünüyorum (K₁₃).” ifadeleriyle ders kitaplarının programın amaç ve kazanımlarına uygun hazırlandığını belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 1 öğretmen, “Bazı kazanımlar kitaplarda etkinlik olarak zoraki yer alıyor (K₁₃).” ifadesiyle ders kitaplarındaki kazanım etkinliklerinin basit ve sıradan olduğunu belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 1 öğretmen, “Kitaplar ve program çok sık değişiyor. Bir sistematiklik söz konusu değil. Uzun yıllar kullanılacak kitapların yazılması gerekiyor (K₁₃).” ifadeleriyle ders kitaplarının ve programın sık değiştiğini belirtmiştir.

Öğretmen görüşlerine göre programa göre kitaplarda bulunması gereken nitelikler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Türkçe dersi öğretim programına göre ders kitaplarında bulunması gereken nitelikler

Temalar	Katılımcılar	n	N	%
1. Dil becerilerini geliştirici etkinlikler yer almalıdır.	K _{2, 10, 11, 13, 14, 15}	6	15	40
2. Beceri temelli ölçme ve değerlendirme faaliyetleri içermelidir.	K _{3, 8, 9, 10, 11}	5	15	33
3. Kazanım hedeflerine uygun metin ve etkinlikler hazırlanmalıdır.	K _{6, 14, 15}	3	15	20
4. Eğlenceli ve ilgi çekici olmalıdır.	K _{3, 4, 7}	3	15	20
5. Kitap baskısı kaliteli olmalı ve görsellerle zenginleştirilmelidir.	K _{8, 11, 15}	3	15	20
6. Üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik olmalıdır.	K _{1, 7}	2	15	13
7. Etkin katılıma uygun bir anlayışla hazırlanmalıdır.	K _{1, 3}	2	15	13
8. Dil bilgisinin öğretimine yönelik yeterli etkinlikler barındırmalıdır.	K _{2, 8}	2	15	13
9. Sınıf düzeylerine uygun hazırlanmalıdır.	K _{4, 6}	2	15	13
10. Pedagojiye uygun hazırlanmalıdır.	K ₇	1	15	7
11. Türkçe ders kitaplarında doğru ve estetik bir dil kullanılmalıdır.	K ₂	1	15	7
12. Kitaplar sadeleştirilmelidir.	K ₁₃	1	15	7
13. Kısa metinler içermelidir.	K ₃	1	15	7

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersi öğretim programına göre ders kitaplarında bulunması gereken niteliklere ilişkin önerileri 13 temada toplanmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 6'sı dil becerilerini geliştirici etkinlikler yer almalı, 5'i beceri temelli ölçme ve değerlendirme faaliyetleri içermeli, 3'ü kazanım hedeflerine uygun metin ve etkinlikler hazırlanmalı, 3'ü eğlenceli ve ilgi çekici olmalı, 3'ü kitap baskısı kaliteli olmalı ve görsellerle zenginleştirilmeli, 2'si üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik olmalı, 2'si etkin katılıma uygun bir anlayışla hazırlanmalı, 2'si dil bilgisinin öğretimine yönelik yeterli etkinlikler barındırmalı, 2'si sınıf düzeylerine uygun hazırlanmalı, 1'i pedagojiye uygun hazırlanmalı, 1'i Türkçe ders kitaplarında doğru ve estetik bir dil kullanılmalı, 1'i kitaplar sadeleştirilmeli, 1'i kısa metinler içermesi gerektiğini ifade etmiştir.

Uygulamaya katılan 6 öğretmen, “2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın amaç ve kazanımlarına uygun (K₆), Kazanımların tamamını kapsamalı, ana dilin tüm yeterliliklerine sahip olmayı sağlayacak şekilde olmalı (K₁₄).” ifadeleriyle ders kitaplarının programın amaç ve kazanımlarına uygun hazırlandığını belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 3 öğretmen, “*Sınava yönelik çalışmalara biraz daha ağırlık verilmeli, özellikle 8. sınıflar için (K₉), Yeni nesil sorularla ölçme ve değerlendirmeye ve LGS’ye uygun hazırlanmalı (K₁₄).*” ifadeleriyle ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin üst öğretime geçiş sınavına uygun hazırlandığını belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “*Dil bilgisi etkinlikleri açısından yeterli bir kitap olmalıdır (K₈), Dil bilgisi kurallarının da iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlayan etkinlikler yer almalıdır (K₂).*” ifadeleriyle ders kitaplarında dil bilgisi etkinliklerinin programın amaç ve kazanımlarına uygun olarak yeteri kadar yer alması gerektiğini belirtmiştir.

2. Problem: Bu problemin çözülmesinde Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki metinler hakkındaki görüşlerden yararlanmışlardır. Öğretmenlerin metinlere ilişkin değerlendirmeleri Tablo 4’te önerileri Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 4.

Ders kitaplarındaki metinlerin değerlendirilmesi

Temalar	Katılımcılar	n	N	%
1. Metinler öğrencilerin seviyesine uygun değil.	K _{3, 4, 6, 11, 14}	5	15	33
2. Metinler uzundur.	K _{2, 8, 12, 13, 15}	5	15	33
3. Metinler öğrenciler için uygundur.	K _{2, 9, 10, 15}	4	15	27
4. Metinler içerik açısından sıkıcı, yetersiz ve basittir.	K _{4, 6, 11, 15}	4	15	27
5. Metinler özensiz seçilmiştir.	K _{5, 7}	2	15	13
6. Metinler temaya, önemli gün ve haftalara uygun değildir.	K _{8, 11}	2	15	13
7. Metinler kültürel değerlere uygun değil.	K ₁₄	1	15	7
8. Metinler olumlu anlamda yönlendirici olmamaktadır.	K ₁₄	1	15	7
9. Günlük yaşamla ilişkisiz metinler var.	K ₇	1	15	7
10. Öğrencilerin kendi yaşam sorunlarını içermiyor.	K ₇	1	15	7
11. Her ders konusundan metinler olması fazla ve gereksizdir.	K ₄	1	15	7
12. Farklı metin türlerinin bulunması olumludur.	K ₁	1	15	7
13. Metin türü dağılımı sınıf seviyesine uygun değildir.	K ₁	1	15	7

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki metinlere ilişkin görüşleri 13 temada toplanmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 5’i metinler öğrencilerin seviyesine uygun değil, 5’i metinler uzun, 4’ü metinler öğrenciler için uygun, 4’ü metinler içerik açısından sıkıcı, yetersiz ve basit, 2’si metinlerin özensiz olduğu, 2’si metinler temaya, önemli gün ve haftalara uygun değil, 1’i metinler kültürel değerlere uygun değil, 1’i metinler olumlu anlamda yönlendirici olmamakta, 1’i metinler günlük yaşamla ilişkisiz, 1’i öğrencilerin kendi yaşam sorunlarını içermiyor, 1’i her ders konusundan metinler olması fazla ve gereksiz, 1’i farklı metin türlerinin bulunması olumlu, 1’i metin türü dağılımının sınıf seviyesine uygun olmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

Uygulamaya katılan 5 öğretmen, “*Bazı metinler çocukların seviyesine uygun olmuyor (K₃), Metinlerin öğrencilerin düzeyine uygun metinler olduğunu düşünmüyorum (K₆), Yaş seviyesine uygun metinler her zaman seçilmiyor (K₁₄)...*” ifadeleriyle metinlerin öğrenci düzeylerini uygun olmadığını belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 5 öğretmen, “*Bazı metinler çok uzun (K₁₅), Düşünceye dayalı metinlerin uzun olması çocukların anlamasını olumsuz etkilemekte ve etkinliklerdeki soruları yanıtlamalarını güçleştirmektedir (K₂), Bazı metinlerin çok uzun olduğunu düşünüyorum (K₈)...*” ifadeleriyle metinlerin uzun olduğunu belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 4 öğretmen “*Metinler daha iyi (K₉), Metinler önceki yıllardaki kitaplara göre daha iyi diyebilirim (K₁₀)...*” metinlerin öğrencilerin düzeyine uygun olduğunu belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 4 öğretmen “*Bazı metinler oldukça sıkıcı (K₄), Basit buluyorum (K₆), Bazı metinler çok uzun, öğrenciler okurken sıkılıyor veya öğrencilerin dikkati dağılıyor (K₁₅)...*” metinlerin öğrenciler açısından ilgi çekici olmadığını ve basit olduğunu belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 2 öğretmen “Verilmek istenen konuya uygun olmadığını düşünüyorum (K₈), Önemli gün ve haftalara uygun metinler çoğunlukla yok (K₁₁).” ifadeleriyle metinlerin temaya ve önemli haftalarda işlenen gündemle uyumlu olmadığını belirtmiştir

Uygulamaya katılan 1 öğretmen “Günlük hayat ile bağlantılı metin sayısı çok az kullanılıyor. Genel olarak çocukların gerçek yaşamda karşılaştıkları sorunlardan uzak içeriklere sahipler (K₇).” ifadesiyle metinlerin güncel olmadığını ve öğrencilerin kendi yaşam sorunlarını içermediğini belirtmiştir.

Türkçe öğretmenlerine göre metinlerde olması gereken niteliklere ilişkin görüşleri Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.
Ders kitaplarındaki metinlerde bulunması gereken nitelikler

Temalar	Katılımcılar	n	N	%
1. Öğrenci düzeyine uygun metinler seçilmelidir.	K _{1, 2, 3, 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14}	10	15	67
2. Edebi niteliği iyi metinler seçilmelidir.	K _{5, 8, 10, 12}	4	15	27
3. Metinler çok uzun olmamalıdır.	K _{3, 8, 12, 13}	4	15	27
4. İlgi çekici metinler seçilmelidir.	K _{1, 3, 6, 13}	4	15	27
5. Güncel konuları içeren metinler olmalıdır.	K _{2, 6, 14}	3	15	20
6. Tema önemli gün ve haftalarla ile uyumlu olmalıdır.	K _{9, 10, 11}	3	15	20
7. Eğlenceli metinler seçilmelidir.	K _{4, 15}	2	15	13
8. Öğretici ve yönlendirici metinler olmalıdır.	K _{14, 15}	2	15	13
9. Metinleri diğer derslerin konusunu içermemelidir.	K ₄	1	15	7
10. Üst düzey düşünmeye yönlendirmelidir.	K ₆	1	15	7
11. Metin seçimi uzmanların ve öğretmenlerin iş birliğinde olmalıdır.	K ₇	1	15	7
12. Öğrenci psikolojisine uygun olmalıdır.	K ₉	1	15	7
13. Öğrencide okuma isteği oluşturabilecek metinler olmalıdır.	K ₁₃	1	15	7
14. Metinler kültürümüze uygun olmalıdır.	K ₁₄	1	15	7
15. Metindeki dil ve anlatım akıcı olmalıdır.	K ₁₃	1	15	7
16. Farklı metin türleri olmalıdır.	K ₁	1	15	7

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki metinlere ilişkin önerileri 16 temada toplanmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 10’u öğrenci düzeyine uygun metinler seçilmelidir, 4’ü edebi niteliği iyi metinler seçilmelidir, 4’ü metinler çok uzun olmamalıdır, 4’ü ilgi çekici metinler seçilmelidir, 3’ü güncel konuları içeren metinler olmalıdır, 3’ü tema önemli gün ve haftalarla ile uyumlu olmalıdır, 2’si eğlenceli metinler seçilmelidir, 2’si öğretici ve yönlendirici metinler olmalıdır, 1’i metinleri diğer derslerin konusunu içermemelidir, 1’i üst düzey düşünmeye yönlendirmelidir, 1’i metin seçimi uzmanların ve öğretmenlerin iş birliğinde olmalıdır, 1’i öğrenci psikolojisine uygun olmalıdır, 1’i öğrencide okuma isteği oluşturabilecek metinler olmalıdır, 1’i metinler kültürümüze uygun olmalıdır, 1’i metindeki dil ve anlatım akıcı olmalıdır, 1’i farklı metin türleri olması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.

Uygulamaya katılan 10 öğretmen, “Sınıf seviyesine uygun olmalı (K₃), Öğrencinin yaşına uygun olmalı (K₁₄), Çocuğun yaş özellikleri psikolojik açıdan da değerlendirilip seçilmeli (K₉)...” ifadeleriyle sınıf seviyesine uygun metinlerin ders kitaplarında yer alması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 4 öğretmen, “Edebi niteliği daha üst seviyede metinler seçilebilir (K₅), Türk edebiyatının seçkin örneklerinden seçilmelidir (K₈)...” ifadeleriyle nitelikli edebi metinlerin yer alması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 4 öğretmen, “Özellikle 5. sınıf metinleri daha kısa olabilir (K₁₃), Çok uzun ve çocuğun dikkatini dağıtacak şekilde olmamalı (K₃)...” ifadeleriyle ders kitaplarındaki metinlerin uzun olmaması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 4 öğretmen, “Çocukların dikkatini çekecek konular ele alınmalı (K₆), İlgi çekici metinler seçilmeli (K₃)...” ifadeleriyle ders kitaplarında ilgi çekici metinlerin olması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 3 öğretmen, “Metinlerin güncel olaylar üzerinden ele alınmaları hem çocukların ilgisini daha aktif kılmakta hem de derse olan katılımlarını artırmaktadır (K₂)...” ifadeleriyle ders kitaplarına konacak metinlerin güncel konulardan seçilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 1 öğretmen, “Çocukları yorumlamaya sevk edecek metinler olmalı (K₆).” ifadesiyle ders kitaplarındaki metinlerin öğrenciyi üst düzey düşünmeye yöneltmesi gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 1 öğretmen, “Sınıf seviyesine göre öğrencilerin ilgisini çekebilecek metin türlerinin olmasına da ayrıca özen gösterilmelidir (K₁).” ifadesiyle farklı metin türlerinin olması gerektiğini belirtmiştir.

3. Problem: Bu problemin çözümlenmesinde Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki sözcük ve sözcük etkinlikleri hakkındaki görüşlerinden yararlanmışlardır. Öğretmenlerin sözcük ve sözcük etkinlikleri hakkındaki değerlendirmeleri Tablo 6’da, sözcük ve sözcük etkinliklerine yönelik önerileri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 6.

Ders kitaplarındaki sözcük ve sözcük etkinliklerinin değerlendirilmesi

Temalar	Katılımcılar	n	N	%
1. Sözcük çalışmaları yeterlidir.	K _{6, 7, 10, 12, 13}	5	15	33
2. Deyim ve atasözlerinin öğretim etkinlikleri azdır.	K _{7, 9, 10, 13, 14}	5	15	33
3. Sözcük çalışmaları yetersizdir.	K _{8, 9}	2	15	13
4. Sözcükler seviyeye uygun değil.	K _{2, 3}	2	15	13
5. Öğretimi hedeflenen sözcükler doğru seçilmiştir.	K ₂	1	15	7
6. Sözcük etkinlikleri sıradan ve birbirine benzerdir.	K ₁₅	1	15	7

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki sözcük ve sözcük etkinliklerine ilişkin görüşleri 6 temada toplanmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 5’i sözcük çalışmaları yeterli, 5’i deyim ve atasözlerinin öğretim etkinlikleri az, 2’si sözcük çalışmaları yetersiz, 2’si sözcükler seviyeye uygun değil, 1’i öğretimi hedeflenen sözcükler doğru seçilmiş, 1’i sözcük etkinliklerinin sıradan ve birbirine benzer olduğu yönünde görüş bildirmiştir.

Uygulamaya katılan 5 öğretmen, “Bence sözcük çalışmaları yeterli (K₇), Sözcük açısından yeterli buluyorum. Hemen hemen her metinde farklı tarzda sorular/etkinlikler oluyor (K₁₂)...” ifadeleriyle ders kitaplarındaki sözcük etkinliklerinin yeterli olduğunu belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 5 öğretmen, “Yalnız deyimlerin ve atasözlerinin öğretimi bir problem olarak durmaktadır (K₇), Deyim ve atasözü etkinlikleri azdır (K₁₃).” ifadeleriyle ders kitaplarındaki deyim ve atasözü etkinliklerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “Sözcük geliştiren etkinliklerde bazen çok basit sözcüklere yer verilmekle birlikte bazen çocukların seviyesini oldukça aşan hatta öğretmeni zorlayan sözcüklere de rastlanmaktadır (K₂)...” ifadeleriyle ders kitaplarındaki sözcüklerin öğrenci düzeyine uygun olmadığını belirtmiştir.

Öğretmenlerin ders kitaplarındaki sözcük ve sözcük etkinliklerine yönelik önerileri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Ders kitaplarındaki sözcük ve sözcük etkinliklerine yönelik öneriler

Temalar	Katılımcılar	n	N	%
1. Deyim ve atasözlerinin öğretim etkinlikleri yer almalıdır.	K _{10, 13, 14}	3	15	20
2. Eğlenceli sözcük etkinlikleri olmalıdır.	K _{4, 11}	2	15	13
3. Hedef sözcükler sınıf düzeyine göre planlanmalıdır.	K _{1, 14}	2	15	13
4. Bulmacalara daha fazla yer verilmelidir.	K ₁₄	1	15	7
Tablo 7. (Devamı)				
5. Öğrencilerin bilmediği sözcükler metinlerde yer almalıdır.	K ₁	1	15	7
6. Özenle hazırlanmalı.	K ₅	1	15	7

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki sözvarlığı ve sözcük etkinliklerine ilişkin önerileri 6 temada toplanmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 3'ü deyim ve atasözlerinin öğretim etkinlikleri yer almalı, 2'si eğlenceli sözcük etkinlikleri olmalı, 2'si hedef sözcükler sınıf düzeyine göre planlanmalı, 1'i bulmacalara daha fazla yer verilmeli, 1'i öğrencilerin bilmediği sözcükler metinlerde yer almalı, 1'i özenle hazırlanması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Uygulamaya katılan 3 öğretmen, "*Daha çok atasözü ve deyim çalışmalarına yer verilse daha iyi olur (K₁₀), Deyim ve atasözlerine daha fazla yer verilebilir (K₁₃).*" ifadeleriyle ders kitaplarındaki sözvarlığı faaliyetleri içerisinde deyim ve atasözü öğretiminin daha çok yer alması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 2 öğretmen, "*Belli bir plan dâhilinde 5, 6, 7, 8. sınıf seviyelerinde öğrenilmesi, kullanılması gereken kelimelerin metinlerin içerisinden verilmesi güzel olabilir (K₁₄).*" ifadeleriyle ders kitaplarındaki hedef sözcükleri önceden planlanması gerektiğini belirtmiştir.

4. Problem: Bu problemin çözümlenmesinde Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki etkinlikler hakkındaki görüşlerinden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin ders kitaplarındaki etkinliklere yönelik değerlendirmeleri Tablo 8'de, önerileri Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 8.

Ders kitaplarındaki etkinliklerin değerlendirilmesi

Temalar	Katılımcılar	n	N	%
1. Etkinlikler ilgi çekici değildir.	K _{3, 4, 6, 7, 10, 15}	6	15	40
2. Etkinlikler birbirinin tekrarıdır.	K _{6, 8, 14, 15}	4	15	27
3. Dil bilgisi etkinlikleri yetersizdir.	K _{8, 9, 11}	3	15	20
4. Etkinlik sayısı çok fazladır.	K _{11, 12, 13}	3	15	20
5. Konuşma etkinliklerinin uygulaması zor oluyor.	K _{7, 11}	2	15	13
6. Etkinlikler az ve yetersizdir.	K _{3, 10}	2	15	13
7. Etkinlikler basittir.	K _{6, 10}	2	15	13
8. Etkinlikler öğrencilerin bilgi ve becerilerini ölçmemektedir.	K _{6, 10}	2	15	13
9. Etkinlikler öğrenci becerilerini geliştirmeye uygundur.	K _{1, 2}	2	15	13
10. Etkinlikler öğrencilerin farklı becerilerine yöneliktir.	K ₁	1	15	7
11. Öğrenci merkezli ve etkin katılımı sağlamaktadır.	K ₁	1	15	7
12. Öğrenci düzeyine uygundur.	K ₂	1	15	7
13. Üst düzey düşünmeye yönlendirmektedir.	K ₂	1	15	7
14. Etkinlikler öğrenci seviyesine uygun değildir.	K ₄	1	15	7

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki etkinliklere ilişkin görüşleri 14 temada toplanmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 6'sı etkinlikler ilgi çekici değil, 4'ü etkinlikler birbirinin tekrarı, 3'ü dil bilgisi etkinlikleri yetersiz, 3'ü etkinlik sayısı çok fazla, 2'si konuşma etkinliklerinin uygulaması zor, 2'si etkinlikler az ve yetersiz, 2'si etkinlikler basit, 2'si etkinlikler öğrencilerin bilgi ve becerilerini ölçmemekte, 2'si etkinlikler öğrenci becerilerini geliştirmeye uygun, 1'i etkinlikler öğrencilerin farklı becerilerine yönelik, 1'i öğrenci merkezli ve etkin katılımı sağlamakta, 1'i öğrenci düzeyine uygun, 1'i üst düzey düşünmeye yönelik ve 1'i etkinliklerin öğrenci seviyesine uygun olmadığı şeklinde görüş bildirmiştir.

Uygulamaya katılan 6 öğretmen, “Etkinliklerin çoğu sıkıcı içeriklere sahiptir (K₇), Çoğu çok basit, öğrenciyi sıkan etkinliklerdir (K₁₀), Öğrencinin kendini vereceği şekilde ilgi çekici değil (K₃)...” ifadeleriyle etkinliklerin sıkıcı olduğunu ve ilgi çekici olmadığını belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 4 öğretmen, “Bir parça için aynı tarz soru tipleriyle karşılaşıyoruz. Bu etkinlikleri geçmek zorunda kalıyorum (K₁₅), Öğrenciler açısından hep aynı etkinlikler olduğundan sıkıcı bulunuyor (K₁₄)...” ifadeleriyle etkinliklerin öğrenciler açısından ilgi çekici olmadığını belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 3 öğretmen, “Dil bilgisi etkinlikleri yetersizdir (K₈), Dil bilgisi kısmı biraz eksik (K₉)...” ifadeleriyle ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “Etkinliklerin verilen metinlerle uygun olduğunu düşünüyorum. Metne bağlı etkinlikler olsun, yoruma dayalı etkinlikler olsun, dil bilgisine yönelik etkinlikler olsun öğrencilerin seviyelerine uygun etkinliklerdir (K₂)...” ifadeleriyle etkinliklerin becerilerin öğretimi açısından uygun olduğunu belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “Çocukların bilgi ve becerilerini ölçmeyen etkinlikler var (K₆)...” ifadeleriyle etkinliklerin öğrencilerin becerilerini ölçemediğini belirtmiştir.

Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki etkinliklerin nasıl olması gerektiğine yönelik görüşleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9.

Ders kitaplarındaki etkinliklerde olması gereken nitelikler

Temalar	Katılımcılar	n	N	%
1. Kazanımlara uygun olmalıdır.	K _{10, 11, 13}	3	15	20
2. Farklı becerileri geliştirmeye yönelik hazırlanmalıdır.	K _{1, 2, 15}	3	15	20
3. Yeteri kadar görsel kullanılmalıdır.	K _{3, 8, 12}	3	15	20
4. Etkinliklerin günlük yaşamla ilişkisi kurulmalıdır.	K _{7, 8, 14}	3	15	20
5. LGS’ye hazırlayıcı etkinlikler olmalıdır.	K _{8, 11, 15}	3	15	20
6. Etkinlikler ilgi çekici olmalıdır.	K _{1, 9}	2	15	13
7. Öğrencilerin seviyesine uygun olmalıdır.	K _{1, 11}	2	15	13
8. Öğrencilerin etkin katılımını sağlamalıdır.	K _{4, 14}	2	15	13
9. Etkinlikler her sınıf düzeyi için yeterli sayıda hazırlanmalıdır.	K _{3, 11}	2	15	13
10. Üst düzey düşünmeyi geliştirmeye yönelik olmalıdır.	K _{3, 6}	2	15	13
11. Etkinlikler birbirinden farklı türde olmalıdır.	K _{8, 9}	2	15	13
12. Etkinlikler metinle ilişkili olmalıdır.	K _{5, 6}	2	15	13
13. Öğrencilerin bilgi düzeylerini ölçebilmelidir.	K ₁₀	1	15	7
14. Oyunlaştırılabilir etkinlikler hazırlanmalıdır.	K ₁₄	1	15	7

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki etkinliklere ilişkin önerileri 14 temada toplanmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 3’ü kazanıma uygun olmalı, 3’ü farklı becerileri geliştirmeye yönelik hazırlanmalı, 3’ü yeteri kadar görsel kullanılmalı, 3’ü etkinliklerin günlük yaşamla ilişkisi kurulmalı, 3’ü LGS’ye hazırlayıcı etkinlikler olmalı, 2’si etkinlikler ilgi çekici olmalı, 2’si öğrencilerin seviyesine uygun etkinlikler olmalı, 2’si öğrencilerin etkin katılımını sağlamalı, 2’si etkinlikler her sınıf düzeyi için yeterli sayıda hazırlanmalı, 2’si üst düzey düşünmelerini geliştirmeye yönelik olmalı, 2’si etkinlikler birbirinden farklı türde olmalı, 2’si etkinlikler metinle ilişkili olmalı, 1’i öğrencilerin bilgi düzeylerini ölçebilmeli ve 1’i oyunlaştırılabilir etkinlikler hazırlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Uygulamaya katılan 3 öğretmen, “Kazanıma uygun, net ve açık olmalıdır (K₁₃)...” ifadeleriyle etkinliklerle kazanım ilişkisinin kurulması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 3 öğretmen, “Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin öğrencilerin okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerine hitap edecek ve bunları geliştirecek şekilde hazırlanmalıdır (K₂), Farklı becerilerini geliştirmeye yönelik olmalı (K₁₅)...” ifadeleriyle etkinliklerin tüm becerileri geliştirmeye yönelik hazırlanması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “Öğrencilerin kendini yansıtabileceği, ifade gücünü ortaya çıkaran etkinlikler olabilir (K₄), Ayrıca öğrencilerin farklı alandaki becerilerini yansıtmalıdır. (K₁)...” ifadeleriyle etkinliklerin tüm becerileri geliştirmeye yönelik hazırlanması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “Türkçe ders kitabındaki etkinlikler öncelikle öğrencilerin ilgisini canlı tutabilecek, dersi sevmelerini sağlayan etkinlikler olmalıdır (K₁)...” ifadeleriyle öğrenciler için ilgi çekici etkinliklerin hazırlanması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “Öğrencinin çözümlenmesi, mantık yürütebilme gibi alanlarda daha aktif olarak yararlanacağı şekilde olmalı (K₃), Çocukların okudukları metinle ilişkilendirebilecekleri, yorum yapabilecekleri etkinlikler olmalı (K₆)” ifadeleriyle etkinlikler üst düzey becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 1 öğretmen, “Oyunlaştırılabilir, öğrenciyi sırasına mahkum etmeyecek şekilde olmalı (K₁₄)” ifadesiyle etkinliklerin eğlenceli ve aktif katılımı sağlayıcı olması gerektiğini belirtmiştir.

5. Problem: Bu problemin çözümlenmesinde Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme faaliyetleri hakkındaki görüşlerinden yararlanmışlardır. Öğretmenlerin ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme faaliyetlerine yönelik değerlendirmeleri Tablo 10’da, önerileri Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 10.

Ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin değerlendirilmesi

Temalar	Katılımcılar	n	N	%
1. Ölçme ve değerlendirme faaliyetleri yetersizdir.	K _{3, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 14}	8	15	53
2. Etkinlikler öğrencilerin becerilerini ölçmede yeterlidir.	K _{1, 2, 5, 11}	4	15	27
3. LGS’ye uygun değildir.	K _{4, 7}	2	15	13
4. Kazanımları ölçmekten uzaktır.	K _{6, 12}	2	15	13
5. Metnin anlaşılabilirliğini ölçmeye yöneliktir.	K ₁	1	15	7
6. Ölçme araçları çeşitli değildir.	K ₁₅	1	15	7

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme faaliyetlerine ilişkin görüşleri 6 temada toplanmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 8’i ölçme ve değerlendirme faaliyetleri yetersiz, 4’ü etkinlikler öğrencilerin becerilerini ölçmede yeterli, 2’si LGS’ye uygun değil, 2’si kazanımları ölçmekten uzak, 1’i metnin anlaşılabilirliğini ölçmeye yönelik ve 1’i ölçme araçlarının çeşitli olmadığını ifade etmiştir.

Uygulamaya katılan 8 öğretmen, “Ölçme olarak sadece tema sonu değerlendirme var. Yeterli bulmuyorum. Kazanımlar tek tek ölçülüyor (K₁₂), Tema sonu değerlendirmelerin dışında ölçme ve değerlendirmeye yönelik bir çalışma yok (K₃), Çok yetersiz. Öğretim programında yer alan kazanımları ölçecek nitelikte değil (K₆)...” ifadeleriyle ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirmenin faaliyetlerinin yeterli olmadığını belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 4 öğretmen, “Kazanımlara uygun sorular yer alıyor, tema açısından kapsamlı olmasa da yeterli (K₁₁), Yeterli (K₅)...” ifadeleriyle ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin yeterli olduğunu belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “Sınav gerçeğine uygun değil (K₄), Kitaptaki ölçme faaliyetleri çocukların gireceği sınavlarda karşılaşılabilecek sorularla benzerlik göstermemektedir. (K₇).” ifadeleriyle ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme çalışmalarının üst öğretime geçiş sınavlarıyla benzeşmediğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 1 öğretmen, “Her etkinlikte aynı tarz sorular yer almaktadır (K₇).” ifadeleriyle ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirmenin aynı soru tarzlarıyla gerçekleştirildiğini belirtmiştir.

Öğretmenlerin ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirmeye yönelik önerileri Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11.

Ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme faaliyetleri önerileri

Temalar	Katılımcılar	n	N	%
1. Çeşitli ölçme araçlarına yer verilmelidir.	K _{6, 8, 9, 12, 14}	5	15	33
2. Beceri temelli ölçme araçları yer almalıdır.	K _{2, 3, 13, 15}	4	15	
3. Kazanımları ölçmeye yönelik olmalıdır.	K _{1, 6, 11}	3	15	20
4. Daha fazla ölçme faaliyeti olmalıdır.	K _{7, 8}	2	15	13
5. Üst düzey becerileri ölçen araçlar yer almalıdır.	K _{10, 15}	2	15	13
6. Ölçme araçları sınavlara yönelik hazırlanmalıdır.	K ₄	1	15	7
7. Öğrenci başarısını ortaya koymalıdır.	K ₂	1	15	7
8. Etkin katılımı sağlayacak ölçme araçları geliştirilmelidir.	K ₂	1	15	7

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme faaliyetlerine ilişkin önerileri 8 temada toplanmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 5'i çeşitli ölçme araçlarına yer verilmeli, 4'ü beceri temelli ölçme araçları yer almalı, 3'ü kazanımları ölçmeye yönelik olmalı, 2'si daha fazla ölçme faaliyeti olmalı, 2'si üst düzey becerileri ölçen araçlar yer almalı, 1'i ölçme araçları sınav yönelik hazırlanmalı, 1'i öğrenci başarısını ortaya koymalı ve 1'i etkin katılımı sağlayacak ölçme araçları geliştirilmelidir.

Uygulamaya katılan 5 öğretmen, “Çoktan seçmeli, eşleştirme, boşluk doldurma vb. sorulara etkinliklerde daha fazla yer verilmelidir (K₈), Doğru-yanlış, boşluk doldurma gibi etkinlik tabanlı olabilir (K₁₂)...” ifadeleriyle ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde çeşitli soru tarzlarının yer alması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 4 öğretmen, “Ölçme ve değerlendirme faaliyetleri her öğrencinin becerisini ortaya çıkarabilecek tarzda hazırlanmalı, hangi öğrencinin hangi becerisinin ön planda olduğunu ortaya çıkarabilecek şekliyle hazırlanmalıdır (K₂)...” ifadeleriyle ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirmenin her öğrencinin becerisini ortaya koyacak şekilde hazırlanması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “Farklı düzeyde ve farklı yönden bilgiyi ölçen sorulara yer verilmelidir. Yorum yapabilecekleri sorular olmalıdır (K₁₀), Farklı becerileri ölçen sorular olmalı. Çocuğun yaratıcılığı daha çok desteklenmeli (K₁₅).” ifadeleriyle ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin öğrenciyi üst düzey düşünmeye yöneltmesi gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 1 öğretmen, “Sınava yönelik olmalı (K₄).” ifadesiyle ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirmenin sınava hazırlayıcı bir şekilde olması gerektiğini belirtmiştir.

6. Problem: Bu problemin çözümlenmesinde Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki görseller hakkındaki görüşlerinden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin ders kitaplarındaki görseller üzerine değerlendirmeleri Tablo 12’de, önerileri Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 12.

Ders kitaplarındaki görsellerin değerlendirilmesi

Temalar	Katılımcılar	n	N	%
1. Görseller tema-metin içeriğiyle uyumludur.	K _{1, 2, 4, 9, 10, 11}	6	15	40
2. Görseller yetersizdir.	K _{3, 5, 8, 13}	4	15	27
3. Kitaplar görsel tasarım bakımından zengindir.	K _{6, 9}	2	15	13
4. Görseller çocuklar için uygun değildir.	K ₇	1	15	7
5. Görseller tema-metin içeriğiyle uyumsuzdur.	K ₈	1	15	7
6. Aşırı görsel kullanımı dikkat dağıtıyor.	K ₁₂	1	15	7
7. Kullanılan görseller birbirinin aynısıdır.	K ₁₅	1	15	7
8. Görseller öğrencilerin ilgisini çekmektedir.	K ₂	1	15	7

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki görsellere ilişkin görüşleri 8 temada toplanmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 6’sı görseller tema-metin içeriğiyle uyumlu, 4’ü görseller yetersiz, 2’si kitaplar görsel tasarım bakımından zengin, 1’i görseller çocuklar için uygun değil, 1’i görseller tema-metin içeriğiyle uyumsuz, 1’i aşırı görsel kullanımı öğrencilerin dikkatini dağıtıyor, 1’i kullanılan görseller birbirinin aynısı ve 1’i görseller öğrencilerin ilgisini çektiği yönünde görüş bildirmiştir.

Uygulamaya katılan 6 öğretmen, “Metin ile görseller genellikle uyumlu (K₉), Görsel tasarımların verilen metnin içeriğini yansıtmakta başarılı olduğunu düşünüyorum (K₂), Genel olarak konuya uygun seçiliyor (K₄)...” ifadeleriyle metin ile görsellerin uyumlu olduğunu belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 4 öğretmen, “Genel olarak yetersiz (K₈), Özellikle 6. sınıf seviyesinde görsel olmayan sadece yazıya boğulmuş basımlardan vazgeçilmeli (K₃)...” ifadeleriyle ders kitaplarında görsellerin yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 1 öğretmen, “Genel olarak çok da çocuklara hitap eden görseller olmadığını söyleyebilirim. (K₇)” ifadesiyle görsellerin öğrenciler için ilgi çekici olmadığını belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 1 öğretmen, “Görsellerin, çocukların ilgisini çektiğini düşünüyorum. (K₂)” ifadesiyle ders kitaplarındaki görsellerin çocuklar için ilgi çekici olduğunu belirtmiştir.

Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki görsellerin nasıl olması gerektiğine yönelik önerileri Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13.

Ders kitaplarındaki görsellere yönelik öneriler

Temalar	Katılımcılar	n	N	%
1. Görseller ve metin birbiriyle uyuşmalıdır.	K _{1, 2, 8, 9, 11, 14}	6	15	40
2. Görseller ilgi çekici olmalıdır.	K _{1, 6, 10}	3	15	20
3. Görseller hayal güçlerini zenginleştirmelidir.	K _{8, 15}	2	15	13
4. Tasarımlar yapılırken sınıf düzeyi dikkate alınmalıdır.	K _{1, 12}	2	15	13
5. Görseller içeriğin anlaşılmasına katkı sunmalıdır.	K _{1, 2}	2	15	13
6. Daha fazla görsel kullanılmalıdır.	K _{3, 4}	2	15	13
7. Görsel tasarımlar uzmanlarca hazırlanmalıdır.	K ₁₃	1	15	7
8. Görsel tasarımlar güncel olmalıdır.	K ₁₄	1	15	7
9. Farklı görsel tasarım teknikleri kullanılmalıdır.	K ₁₅	1	15	7
10. Görseller açık ve anlaşılır olmalıdır.	K ₃	1	15	7

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin ders kitaplarındaki görsellere ilişkin önerileri 10 temada toplanmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 6’sı görseller ve metin birbiriyle uyuşmalı, 3’ü görseller ilgi çekici olmalı, 2’si görseller hayal güçlerini zenginleştirmeli, 2’si tasarımlar yapılırken sınıf düzeyi dikkate alınmalı, 2’si görseller içeriğin anlaşılmasına katkı sunmalı, 2’si daha fazla görsel kullanılmalı, 1’i görsel tasarımlar uzmanlarca hazırlanmalı, 1’i görsel tasarımlar güncel olmalı, 1’i farklı görsel tasarım teknikleri kullanılmalı, 1’i görsellerin açık ve anlaşılır olması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.

Uygulamaya katılan 6 öğretmen, “Metinle bağlantılı olmalıdır (K₈), İçerik ile uyumlu, konunun dışına çıkan farklı mesajlar veren nitelikte olmamalıdır (K₁₁)...” ifadeleriyle görsellerin yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 3 öğretmen, “Gözü yormayan, dikkat çekici olmalıdır (K₁₀), Çocukların dikkatini çekecek, onları okumaya karşı merak uyandıracak görseller olmalı (K₆)...” ifadeleriyle ilgi çekici görsellerin kullanılması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “Verilen metnin içeriğini öğrencilerin hafızalarında canlandırılmalarına yardımcı olacak şekilde olmalı ve görsel hafızayla metnin içeriğinin anlaşılmasında etkili olacak tasarımlar olmalıdır (K₂), Özellikle hikâye, masal gibi metin türlerinde olayın görsellerle desteklenmesi, kahramanların içeriğe uygun çizimleri öğrencilerdeki ilgiyi daha da arttırmaktadır (K₁).” ifadeleriyle metnin içeriğinin anlaşılmasında etkili olacak tasarımların kullanılması gerektiğini belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “Ders kitaplarındaki tasarımlar yapılırken sınıf seviyelerinin de göz önünde bulundurulması gerekir. Daha alt sınıflarda görselliğe daha çok yer verilmelidir. (K₁)...” ifadeleriyle görsellerin sınıf düzeyine göre kullanılması gerektiği belirtmiştir.

Uygulamaya katılan 1 öğretmen, “Daha profesyonel çalışmalar yapılabilir. Çünkü görseller çok etkili bir unsur oluyor (K₁₃).” ifadeleriyle ders kitaplarında kullanılacak görsellerin uzmanlarca seçilmesi gerektiğini belirtmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkçe ders kitaplarını sınıfta etkin kullanan öğretmenlerin görüşlerinden hareketle ulaşılan sonuçlar alanyazındaki araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve tartışılmıştır. Bunun sonucunda ders kitaplarına yönelik öneriler ortaya konmuştur.

Türkçe ders kitaplarının Türkçe dersi öğretim programına uygunluğu konusundaki araştırmalara bakıldığında ders kitapları programdaki kazanımlarına uygundur (Aslan ve Engin; 2019; Özkara, 2006; Yaylı ve Solak, 2014) ve ders kitapları programda kazanımlarına uygun değildir (Şahin, 2008) şeklinde iki farklı sonuç vardır. Bu araştırmada Türkçe öğretmenlerinin çoğu ders kitaplarının program kazanımlarına uygun olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin bir kısmına göre ders kitapları programa tam anlamıyla uygunluk göstermemektedir ve programın kazanımlarına ulaşmada yetersizdir. Dolayısıyla program amaçlarına ulaşmada ders kitapları tek başlarına yeterli kaynaklar değildir. Öğretmenler programın sık sık değişmesine bağlı olarak ders kitaplarının da değiştirildiğini ve bunun olumsuz bir durum olduğu şeklinde değerlendirme yapmışlardır. Sık değişimler öğretmenlerin programlara ve kitaplara uyum sağlamalarını engellediği şeklinde yorumlanabilir.

Arslan ve Engin (2019), araştırmalarında öğretmenlerin metinlerin öğrenci düzeyine uygulanması hakkında hem olumlu hem de olumsuz görüş bildirmişlerdir. Alanyazında seçilen metinlerin öğrenci düzeyine uygun olduğu (Ayhan, 2010; Baldan, 2009) ve metinlerin öğrenci düzeyine uygunluk ilkesine dikkat edilmediğine (Canlı, 2015) yönelik sonuçlar mevcuttur. Ders kitaplarındaki metinleri öğrencilerin düzeylerine uygun bulan ve bulmayan Türkçe öğretmenlerinin sayısı birbirine yakındır. Birbirinden farklı bulgular bu konuda tam bir görüş birliğine varılamadığını göstermektedir. Ayrıca her bir kitap en az 32 metin içerdiğinden bu metinlere yönelik farklı görüşlerin olması doğaldır.

Öğretmenlerin geneli metinleri uzun, içerik açısından sıkıcı, yetersiz ve basit bulmaktadır. Bu sıkıcı ve yetersizliğin nedeni olarak metinlerin özensiz seçilmesinden kaynaklanabilir. Ayrıca öğretmenler, günlük yaşamla ilişkisiz, öğrencilerin kendi yaşam sorunlarını içermediğine dair yönelik görüşler belirtmiştir.

Öğretmenler, öğrenci düzeyine uygun metinlerin seçilip kullanılmasını önermiştir. Metinlerin; edebi niteliği yüksek, tema, önemli gün ve haftalarla uyumlu, eğlenceli, öğretici ve yönlendirici, kültürümüze uygun, üst düzey düşünmeye teşvik edici olması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca metinlerin uzunluğu iyi ayarlanmalıdır. Öğrencilerin yaş düzeylerine göre bilişsel, duyuşsal dünyalarını yansıtan metinler öğrencilerin ilgisini çekecek ve öğretimi kolaylaştıracaktır. Metinlerin bir kısmının güncel edebi eserlerden seçilmesi öğrencilerin kendini metinde bulması açısından faydalı olabilir. Söz konusu ölçütleri karşılayan metinlerin ders kitaplarında yer alması Türkçe dersinin amacına ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Öğrencilerin derse katılımını artırarak dil becerilerinin gelişimini sağlayacaktır.

Ders kitaplarında temalara göre farklı farklı metinler mevcuttur. Fakat öğretmenlerde bazı metinlerin Türkçe dersi için değil de başka bir ders kazanımlarına yönelik olduğu algısı oluşmaktadır. Bu durum Türkçe öğretmenlerinin o metinle ilgili artalan bilgisi yetersiz olduğunda öğretmenler dersi anlatmakta zorlanabilmektedir. Metinlerin başka ders alanı ile ilgili olması doğaldır. Fakat başka dersin öğretim amaçlarına göre Türkçe dersi metinlerinin seçilmemesi gerekir.

Ders kitaplarındaki metin türü dağılımının öğretmenler arasında tartışma konusu olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler ders kitaplarında birbirinden farklı metin türlerine yer vermesini önermişlerdir. Farklı metin türlerini okuyup anlamlandırma deneyimi kazandıracaktır. Kitaplardaki metin türü dağılımının sınıf düzeylerine uygunluğunun akademik bulgular ışığında yeniden yapılandırılması gerekebilir.

Türkçe öğretmenlerinin bir kısmı sözcük çalışmalarını yeterli bulurken deyim ve atasözleri öğretim etkinliklerini yetersizliğini ifade etmiştir. Sözcük etkinliklerinin sayısından bağımsız olarak sıradan ve birbirine benzerdir. Oysa alanyazında çok çeşitli kelime öğretim ve yöntem teknikleri olduğu bilinmektedir (Çiçek ve Dilekçi, 2022). Öğretmenlerin bir kısmı öğretimi hedeflenen sözcüklerin uygun olduğunu belirtirken diğer bir kısmı sözcüklerin öğrenci düzeyine uygun olmadığını belirtmiştir. Hedef sözcük öğretimi konusunda ulaşılan temel sözcükler yoktur. Öğretmenlerin de bu konuda birbirinden farklı düşünmektedir. Hedef sözcük öğretiminin belirginleştirilmesi için kurumsal bir çalışma gerekmektedir. MEB'in başlattığı sözcük belirleme çalışmaları bu sorunun çözümü için önemli bir adımdır.

Türkçe öğretmenlerine göre ders kitaplarındaki sözcük çalışmaları için eğlenceli sözcük, deyim ve atasözleri etkinlikleri ve bulmacalara daha fazla yer verilmelidir. Ayrıca öğretmenler öğrencilerin bilmediği sözcüklerden hareketle öğretimi hedeflenen sözcüklerin belirlenmesini ve bunların sınıf düzeylerine göre planlanarak metinlerde yer almasını önermişlerdir.

Alanyazındaki çalışmalara göre etkinlikler öğrenci düzeyine uygun (Aslan ve Engin, 2019; Susar Kırmızı ve Akkaya, 2009; Yaylı ve Solak, 2014), etkinlik sayısı fazla (Aslan ve Engin, 2019; Susar Kırmızı ve Akkaya, 2009), dil bilgisini kavramayı sağlayacak etkinlikler yetersiz (Aslan ve Engin, 2019) ve

öğrencilerin ilgisini çekmekten uzak (Yaylı ve Solak, 2014) olduğu bulgulanmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin çoğu ders kitaplarındaki etkinliklere yönelik olumsuz değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Etkinliklerin ilgi çekici olmadığını, basit ve birbirinin tekrarı olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı etkinliklerin sayısını fazla, bir kısmı etkinlikler az ve yetersiz bulmaktadır. Benzer şekilde Çevik ve Güneş (2017) de çalışmalarında etkinliklerin öğrencileri hazırlık yapmaya, uygulamaya, değerlendirme yapmaya ve gözden geçirmeye yönlendirmede sınırlı kaldığını; dil becerilerini ve bilişsel becerileri kullanma konusunda beklentileri karşılamadığını belirlemişlerdir. Nicelik olarak etkinliklerin çok ya da az olmasından öte yeterli sayıda ve dil becerileriyle ilgisi kurulmuş olmalıdır. Öğrencilerin dil becerilerinin bütününe geliştirmeye yönelik olmalıdır. Ayrıca etkinliklerin sınıf içinde uygulanabilirliği, öğrencilerin düzeyi, okulların imkânları dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Böylece işlevsel ve kullanışlı etkinliklerin ders kitaplarında yer alması sağlanacaktır.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenleri ders kitaplarındaki etkinliklerin; farklı becerilerini geliştirmeye yönelik, günlük yaşamla ilişkisi kurulmuş, etkin katılımı sağlayan, liselere geçiş sınavına hazırlayıcı ve ilgi çekici olmalıdır. Ayrıca öğretmenler etkinliklerin; birbirinden farklı türde, metinle ilişkili ve öğrencilerin bilgi düzeylerini ölçebilmeye yönelik olmasını önermişlerdir.

Türkçe öğretmenlerinin geneli ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme faaliyetlerini yetersiz bulmaktadır. Kitaplarda sadece tema sonu ölçme ve değerlendirme faaliyetleri mevcuttur. Ayrıca sınava hazırlayıcı ölçme ve değerlendirme çalışmaları azdır. Genellikle ölçme ve değerlendirme çalışmalarının metnin anlaşılabilirliğini ölçmeye yönelik olması ve ölçme araçlarının çeşitli olmaması nedeniyle dört dil becerisinin kazanımlarını ölçmekten uzaktır. Kutlu (1999) Türkçe ders kitaplarındaki soruların genelde metinle uyumlu olduğu ancak soruların öğrenciyi düşünmeye yöneltmeyerek doğrudan metindeki bilgiyi istediği bulgulanmıştır. Göçer (2008) Türkçe ders kitaplarındaki dinleme kazanımlarını ölçme-değerlendirme faaliyetleri açısından eksiklikler olduğunu belirlemiştir. Bu sonuçlar araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Türkçe öğretmenleri ders kitaplarında kazanımları ölçmeye yönelik daha fazla ve çeşitli ölçme araçlarına yer verilmesini önermişlerdir. Ayrıca kitaplarda beceri temelli ve üst düzey becerileri ölçen araçlar olmalıdır. Öğretmenler kitaplardaki ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin merkezi sınavlara yönelik hazırlanmasını talep etmiştir. Öğretmenler öğrenciyi üst öğretim kurumuna geçiş sınavına hazırlama düşüncesinden hareketle yardımcı öğretim materyali kullandıkları bilinmektedir. Sekizinci sınıf öğrencilerinin derslerini yürüten öğretmenlerde sık görülen bu durum için alternatif ve destekleyici çalışmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin bir bölümü ders kitaplarındaki görseller hakkında olumlu değerlendirmelerde bulunmuştur. Öğretmenler, görsellerin, tema-metin içeriğiyle uyumlu olduğunu ve kitapların görsel tasarım bakımından zengin olduğunu belirtmişlerdir. Türkçe öğretmenlerinin yarısından fazlası ise ders kitaplarındaki görseller hakkında olumsuz değerlendirmelerde bulunmuştur. Öğretmenler; görsellerin yetersizliği, öğrenciler için uygun olmadığı, tema-metin içeriğiyle uyumsuzluğu ve kullanılan görsellerin benzer olduğunu ifade etmişlerdir. Alanyazında kitaplardaki bazı metinlerle görsellerin metinle uyumsuz olduğu ve okumayı zorlaştıracak şekilde kitaba yerleştirildiği (Arı, 2008); kitaplardaki görsellerin yetersiz olduğu (Akın, 2015); Türkçe ders kitaplarının ölçütlere uygun olarak hazırlanmadığı (Epçayan ve Okçu, 2010); kitabın baskı ve kâğıt kalitesinin düşük olması nedeniyle resimlemelerin kalitesiz olduğu ve kullanılan görsellerin özensiz seçildiği, metinle ilişkisinin sınırlı olduğu (Ayhan, 2010) belirlenmiştir. Ders kitaplarındaki görseller hakkında bu sonuçlar araştırmadaki sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Öğretmenler, görsellerin uzmanlar tarafından seçilip öğrencilerin gelişim düzeyi dikkate alınarak kullanılmasını önermiştir.

KAYNAKÇA

- Akın, E. (2015). Türkçe çalışma kitaplarındaki (6, 7 ve 8. sınıflar) dil bilgisi etkinliklerinin çeşitli açılardan değerlendirilmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(15), 19-34. doi: 10.7827/TurkishStudies.8722
- Arı, S. (2008). *MEB İlköğretim yedinci sınıf Türkçe ders kitabında resimlerin içerikle uyumu* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Arslan, A. ve Engin, A. O. (2019). 5. sınıf Türkçe ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13), 67-94. doi: 10.46778/goputeb.570245
- Ayhan, Y. (2010). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabı resimlemelerinin biçim ve içerik açısından 11 yaş grubuna uygunluğu ve aynı yaş grubu öğrencilerin yaptığı resimlemelerle karşılaştırılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bağcı, H. ve Ünal, Y. (2013). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 12-28. doi: 10.16916/aded.15997
- Baldan, N. (2009). *Yeni program 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin kelime serveti ve güçlük seviyesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Batur, Z. (2010). Anadili öğretiminde gösterge biliminin yeri: ana dili ders kitaplarındaki sözel metinlerle gösterge metinleri bütünselliğinin analizi. *Turkish Studies*, 5(4), 174-200. doi: 10.7827/TurkishStudies.1713
- Canlı, S. (2015). Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin belirlenmesinde çocuğa görelilik ilkesi. *Journal of Language Education and Research*, 1(1), 98-123. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/177617>
- Çakan, M. (2008). Eğitim sistemimizde yaygın olarak kullanılan test türleri. Tekindal S. (ed.) *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (s. 91-126). Ankara: Pegem Akademi.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007) İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 173, 39-49.
- Çerçi, A. (2016). 6. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabının etkinliği oluşturan unsurlar bakımından değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 1984-1998. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/265089>
- Çevik, A. ve Güneş, F. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 272-286. doi: 10.16916/aded.288848
- Çiçek, S. ve Dilekçi, A. (2022). Kelime öğretimi yöntem ve teknikleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 284-299. DOI: 10.29000/rumelide.1073911.
- Çoban, A. ve Tabak, G. (2011). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerin hikâye haritalama yöntemine göre incelenmesi. *Journal of European Education*, 1(1), 43-50. Erişim adresi: <http://www.eu-journal.org/index.php/JEE/article/view/174/160>
- Demirel, Ö. (2003). *Eğitim sözlüğü*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Demirel, Ö. ve Kiroğlu, K. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Duran, S. (2006). *Türkçe derslerinde resimlerin kullanımı ve öğrencilerin metinleri anlamalarına etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Epçaçan, C. ve Okçu, V. (2010). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(187), 39-51. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/442724>
- Evin, İ. ve Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 32(2), 293-304. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26127/275213>
- Gillham, B. (2000). *Case study research methods*. London: Continuum House.
- Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 197-210. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32094>
- Güneş, F. (2002). *Ders kitaplarının incelenmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Hesapçioğlu, M. (2008). *Öğretim ilke ve yöntemleri eğitim programları ve öğretim*. Ankara: Nobel Yayınları.
- İnan Yıldız, F. ve Baş, B. (2015). İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ÖS-II, 251-268. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/715437>

- İşcan, A. (2004). *İlköğretim ikinci kademe sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilere estetik zevk kazandırmadaki rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- İşcan, A. ve Cımbız, A. T. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 250-272. doi: 10.17240/aibuefd.2018..-380009
- Karatay, H. ve Dilekçi, A. (2019). Türkçe öğretmenlerinin dil becerilerini ölçme ve değerlendirme yeterlikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(1), 685-716. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/930406>
- Kayabekir, T. (2010). *İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabı tasarımında yer alan illüstrasyonların (resimlemelerin) metne uygunluk açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Keser, H. (2004). İlköğretim 4. sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2004, 2, 3. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/256413>
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2003). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Kırbaş, T., Orhan, S. ve Topal, Y. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki görsel öğelere öğretmen görüşlerinden hareketle eleştirel bir bakış. *Turkish Studies* 7(4), 2225-2235. doi: 10.7827/TurkishStudies.3804
- Kutlu, Ö. (1999). İlköğretim okullarındaki Türkçe ders kitaplarındaki okuma parçalarına dayalı olarak hazırlanmış sorular üzerine bir inceleme. *Eğitim ve Bilim*, 23(111), 14-21.
- Levin, J. R. ve Mayer, R. E. (1993). Understanding Illustrations in Text. Andwoodward BK, Britton A. and Binkly M. (Ed.), *Learning from Textbooks: Theory and Practice*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Mazlum, Ö. ve Mazlum, F.S. (2016). İlköğretim 4. sınıf ders kitaplarının görsel tasarımına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 4(1), 1-18. doi: 10.7816/sed-04-01-01
- Merriam, S. B. (1990) *Case study research in education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Nunan, D. (2001). *Designing tasks for the communicative classroom*. Cambridge University Press.
- Özkara, Y. (2006). Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarının Türkçe programında geçen yazma kazanımlarını karşılama durumu. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi, 1, 38-47.
- Saltık, O. (2018). Okuma kültürü edindirme sürecinde Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin niteliği üzerine öğretmen görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(2), 281-296. doi: 10.16916/aded.372844
- Sarıkaya, B. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki (5, 6, 7 ve 8. sınıf) etkinliklerin değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 64, 563-580. doi: 10.14222/Turkiyat4047
- Semerci, Ç. (2004) İlköğretim (1.-5. Sınıf) Türkçe Ders Kitaplarının Genel Bir Değerlendirmesi. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 21-24. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fudad/issue/47032/591106>
- Sever, S. (2006). Türkçe öğretiminin çözülemeyen sorunları. *Varlık Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi*, 1189, 8-16. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/177615>
- Susar Kırmızı, F. ve Akkaya, N. (2010). Yeni Türkçe dersi öğretim programının uygulamasına ilişkin olarak branş öğretmenlerinin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 185, 33-47. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/442784>
- Şahin, A. (2008). İlköğretim birinci sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(3), 133-146. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1494984>
- Ünsal, Y. ve Güneş, B. (2004). Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak MEB lise 1. sınıf fizik ders kitabının eleştirel olarak incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 305-321. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/256417>
- Yalın, H. H. (1999). *Öğretim teknolojisi ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yaylı, D. ve Solak, M. (2014). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan yazma etkinliklerine dair öğretmen görüşleri. *Turkish Studies*, 9(6), 1139-1151. doi: 10.7827/TurkishStudies.6624
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.